

Rapport 24

JOnG! - Opvoedings- en gezinsvariabelen bij de Vlaamse geboortecohorte 0-jarigen

Onderzoeker: Sofie Rousseau

Promotor: Prof. dr. Karla Van Leeuwen

Co-promotor: Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers, Prof. dr. Roeljan Wiersema,
Prof. dr. Annemie Desoete

SAMENVATTING

Inleiding. Dit rapport beschrijft de domeinen opvoeding, gezin, en ouderlijke mentale gezondheid, bevraagd via vragenlijsten binnen het JOnG! onderzoek bij de cohorte 0-jarigen (geboren tussen 1 mei 2008 en 30 april 2009). Het onderzoek naar het domein 'opvoeding' levert kencijfers op over hoe ouders over de opvoeding denken (opvoedingsattitudes), hoe ze de opvoeding van een jong kind in positieve en negatieve zin beleven (opvoedingspercepties), of ze het gevoel hebben het gedrag van hun kind en opvoedingssituaties aan te kunnen (draagkracht), of ze de opvoeding als een belasting ervaren, en zelfgerapporteerde frequenties van concrete opvoedingsgedragingen. Omdat opvoeding niet in een vacuüm plaatsvindt, is het verband onderzocht tussen de verschillende opvoedingsaspecten en emotionele problemen van ouders, negatieve levensgebeurtenissen, en problemen in het gezin of de partnerrelatie. Ten slotte is onderzocht in welke mate ouders zich zorgen maken over de opvoeding van hun kind en daaraan gekoppeld de eventuele nood aan opvoedingsondersteuning.

Er wordt gerapporteerd over gegevens van twee meetmomenten, wanneer de kinderen 2 en 12 maanden oud waren¹. Op het eerste meetmoment betreft dit gegevens van 2106 ouders, op het tweede meetmoment van 1126 ouders. Ongeveer 90% van de respondenten zijn moeders.

Resultaten. Wat **opvoedingsattitudes** betreft, gemeten op 2 maanden, hechten ouders gemiddeld genomen weinig geloof aan het nut van lichamelijke straffen en tonen ze een grote mate van inleving in wat een kind nodig heeft. Het overgrote deel van de ouders is het er mee eens dat de opvoeding van hun kind een verrijking

---

¹ Over sommige opvoedingsdata is reeds gerapporteerd in de factsheets 'Kleine kinderen, kleine zorgen? Ondersteuningsbehoeften van ouders met zuigelingen in relatie tot ouder-, kind- en gezinskenmerken' en 'Hoe beleven ouders het ouderschap en welke zijn hun eerste vragen?'.

betekent en ze rapporteren een grote toewijding en verantwoordelijkheidszin (**Opvoedingspercepties**, gemeten op 2 en 12 maanden). Toch blijkt dat opvoeden een zekere kost met zich meebrengt. Bijna drie vierden van de ouders geeft aan dat een kind grootbrengen een grote financiële inspanning vraagt. Lichamelijke uitputting wordt door een derde van de ouders aangegeven, emotionele uitputting door een vijfde. Bijna een derde van de ouders voelt zich door het opvoeden van hun kind in zekere mate geïsoleerd van de eigen partner of vrienden. Ongeveer 15% van de ouders meent dat het opvoeden voor spanning in de relatie met de partner zorgt. Anderzijds ervaren drie vierden van de ouders wel steun van familie en vrienden, en in iets mindere mate (65%) van de gemeenschap waartoe ze behoren. Een vergelijking van de twee meetmomenten toont aan dat hoewel ouders hun relatieve positie tegenover andere ouders in de groep behouden, ze gemiddeld meer steun (hulp bij de opvoeding van het kind van personen *buiten* het gezin), meer verrijking, maar ook meer isolatie door de opvoeding (minder tijd kunnen doorbrengen met partner, vrienden, in vrije tijd) rapporteren als hun kind 12 maanden is.

Over het algemeen menen ouders wel goed te kunnen omgaan met het gedrag van hun kind van 12 maanden of met bepaalde opvoedingssituaties (**draagkracht in de opvoeding**). Moeilijkst voor ouders zijn het doeltreffend omgaan met een kind dat weigert te eten of constant aandacht vraagt. Dit wordt door een kwart van de ouders aangegeven. Bijna een vijfde van de ouders weet niet hoe om te gaan met een driftbui, of met een kind dat roept en schreeuwt. Het huishouden doen met het kind erbij is voor een kwart van de ouders een moeilijke opvoedingssituatie. Minder dan 5% van de ouders ervaart de opvoeding van hun kind van 12 maanden als **belastend**.

Wat **zelfgerapporteerd opvoedingsgedrag** betreft ten aanzien van hun kind van 12 maanden, valt op dat ouders menen zeer frequent warm en ondersteunend te zijn. Zij rapporteren zeer frequent aanmoediging van zelfstandigheid bij hun kind en het zorgen voor veiligheid en regelmaat. Gewenst gedrag van hun kind wordt frequent sociaal beloond door te laten merken aan het kind dat dit gedrag geapprecieerd wordt. Ouders rapporteren meer positieve vormen van aanmoediging van gewenst gedrag bij hun één-jarig kind, dan 'corrigerende' gedragingen bij ongewenst gedrag. Wanneer het kind iets doet wat niet mag, maken ouders vooral duidelijk aan het kind met een blik of luidere stem dat zij dit gedrag niet wensen. Een derde van de ouders zet zijn kind soms tot altijd apart (time-out) of laat iets onprettigs volgen op het ongewenst gedrag (bijv. kind rommel zelf laten opruimen). Ongeveer 15% neemt iets plezierigs van het kind af (bijv. knuffel of fopspeen). De helft van de ouders rapporteert hun kind van 12 maanden wel eens een tik te geven, of er ruwer mee om te gaan (bijv. harder vasthouden). Permissief of toegeeflijk gedrag wordt gemiddeld weinig gerapporteerd.

Het **gezinsfunctioneren** is op beide meetmomenten beoordeeld. Wanneer hun kind 2 maanden oud is, vinden de meeste ouders dat hun gezin geborgenheid biedt, ongeveer 10% vindt dat eerder niet. Tot 15% van de ouders rapporteert op vragen naar steun en communicatie in het gezin vaak problemen, tot 4% geeft aan vaak problemen te hebben met betrokkenheid van de gezinsleden of met de partner. Een vergelijking van de twee meetmomenten toont aan dat ouders gemiddeld een groter

gebrek aan steun en communicatie (van personen *binnen* het gezin) en meer problemen in de partnerrelatie ervaren wanneer hun kind 12 maanden oud is.

Emotionele problemen bij de ouders zijn niet ongewoon, en dit op beide meetmomenten. Twee vijfden van de ouders antwoordt dat er een beetje tot veel meer dan gewoonlijk sprake is van een slaapttekort door zorgen, en dat ze onder druk staan.

Ongeveer 3% van de ouders maakt verschillende als **negatief beleefde gebeurtenissen** mee. De meest voorkomende negatieve gebeurtenis is het overlijden van een naast familielid of goede bekende (10,9% op meetmoment 1 en 8,4% op meetmoment 2).

Zelfgerapporteerd opvoedingsgedrag en opvoedingsbeleving, gemeten op 12 maanden hangen matig samen. Meer draagkracht in de opvoeding en deze als een verrijking ervaren hangen samen met meer positieve opvoedingsgedragingen en minder gebruik van (hardere) straffen.

De JOnG! studie toont aan dat opvoeden niet in een vacuüm gebeurt, maar nauw verbonden is met andere domeinen van functioneren. Bepaalde opvoedingsgedragingen (op 12 maanden) worden voorspeld door opvoedingsattituden (op 2 maanden), door de opvoedingsbeleving, en door het temperament van het kind (gecorrigeerd voor opleiding en herkomst van de moeder). Het ervaren gezinsfunctioneren of emotionele problemen bij de ouder dragen vooral bij tot de opvoedingsbeleving. Zo zijn bijvoorbeeld emotionele problemen bij de ouder geassocieerd met een groter gevoel van isolatie door de opvoeding en met een beperkter gevoel van verrijking.

Opvoedingsgedragingen en -beleving verschillen soms naargelang de **opleiding** en **herkomst** van de moeder. Hoger opgeleide moeders rapporteren minder warmte/ondersteuning, maar meer regelmaat, minder permissief en inconsequent gedrag en communicatie over ongewenst gedrag. Hooggeschoolden rapporteren meer steun vanuit de omgeving, maar ook een groter gevoel van isolatie door de opvoeding. Ouders uit WHOB/D² landen rapporteren meer permissief opvoedingsgedrag, minder steun, meer opvoedingsstress en minder draagkracht in de opvoeding. Ouders van een **eerste kind** rapporteren meer steun van de omgeving en zien het opvoeden meer als verrijking dan ouders die al meerdere kinderen hebben.

Drie vierden van de ouders maakt zich helemaal geen **zorgen over de opvoeding** van hun kind, iets meer dan een vijfde maakt zich een beetje of nogal zorgen. Een beetje tot heel veel behoefte aan opvoedingsondersteuning wordt door 15% van de ouders gerapporteerd. Er is variatie over de tijd in de mate waarin ouders zorgen en behoefte aan steun rapporteren. Het effectief gebruiken van diensten voor zorgen of vragen met betrekking tot de opvoeding is in deze levensfase nog zeer beperkt en men doet daarvoor vooral beroep op gekende diensten (Kind en Gezin).

Gezinnen met een eerste kind rapporteren gemiddeld meer zorgen over de opvoeding en nood aan opvoedingsondersteuning, en moeders met een afkomst uit een WHO-B/D land zijn significant meer bezorgd dan Belgische moeders.

---

² WHO-A: landen met een zeer lage mortaliteit bij zowel kind en volwassene; WHO-B/D: landen met minder dan zeer lage mortaliteit bij kind en/of volwassene (zie: WHO, 2011).

Aanbevelingen voor het beleid

- **Legitimering van een beleid rond opvoedingsondersteuning.** De kencijfers over opvoeding en behoefte aan ondersteuning vormen een verantwoording voor het verderzetten van een beleid rond opvoedingsondersteuning. Een meersporenbeleid is echter aangewezen, want ouders die zich geïsoleerd voelen, emotionele of partnerproblemen rapporteren, ervaren de opvoeding van hun kind daarom nog niet als een 'ernstig probleem', maar wel als minder evident. Opvoeding gebeurt duidelijk niet in een vacuüm en hangt samen met andere domeinen zoals gezins- en persoonlijk functioneren en de ruimere context.
- **Opvoedingsondersteuning aan specifieke doelgroepen?** Allochtone ouders blijken meer opvoedingsstress en minder draagkracht dan Vlaamse ouders te rapporteren, en een geringer steunend sociaal netwerk. Een laagdrempelig aanbod dat hen op een niet-bedreigende wijze confronteert met verschillende opvoedingswaarden en -stijlen, en hen een sociaal netwerk aanbiedt, is aangewezen. Reeds bestaande initiatieven die dit stimuleren verdienen verdere ondersteuning. Ook een specifiek aanbod voor ouders met een eerste kind is gewenst, aangezien zij meer opvoedingsvragen en behoefte aan ondersteuning rapporteren dan ouders met meerdere kinderen.
- **Blijven inzetten op het thema positief opvoeden.** Kind en Gezin legt in haar werking de klemtoon op een positieve ouder-kind interactie. Ouders in het JOnG! onderzoek rapporteren ook frequent opvoedingsgedrag dat gerelateerd is aan warmte en ondersteuning. Door de klemtoon te leggen op positief opvoeden kunnen opvoedingssituaties of gedragingen van kinderen besproken worden op een niet problematiserende manier.
- **Mogelijke thema's waar extra aandacht naar zou kunnen gaan.** Uit de onderzoeksresultaten komen enkele thema's naar voor die eventueel bijzondere aandacht kunnen krijgen in verdere initiatieven voor opvoedingsondersteuning, zoals de pedagogische tik of het temperament van het kind in relatie tot het opvoedingsgedrag van ouders.